



Dit overzicht is het vierde deel in een reeks over de Schobbejakshoogte in Sint-Kruis, naar aanleiding van 25 jaar beheer van het militair domein-gedeelte. Voor deze overzichtsartikelen is ook het Agentschap voor Natuur en Bos-gedeelte van de Schobbejakshoogte ('t Wit Zand) mee behandeld. In het derde deel kwamen zoogdieren, vogels, reptielen en amfibieën, dagvlinders, nachtvlinders, kevers, bijen, wespen en mieren aan bod. In dit laatste deel komen libellen, sprinkhanen, vliegen en muggen, wantsen, spinnen en overige ongewervelden aan de beurt.



Schavertje is het bijzonderste sprinkhaantje van de Schobbejakshoogte. Elders in West-Vlaanderen komt het alleen nog in de Cabourduinen voor. - Tim Adriaens.



Ook zanddoortje is een Rode lijst-soort. Dit sprinkhaantje werd gefotografeerd op de oever van het in 2010 gegraven plasje.



Veldkrekkel: terug van weg geweest.



Snortikker op struikheide in de Schobbejakshoogte. Rode lijst-soort categorie 'kwetsbaar'.

Sprinkhanen

Plaatsen met 10 sprinkhanensoorten worden in Vlaanderen als hot-spot voor deze soortengroep beschouwd. Met zijn 15 soorten sprinkhanen en krekels voldoet de Schobbejakshoogte meer dan ruim aan dit criterium. Het gebied telt niet minder dan 4 Rode Lijst-soorten: schavertje (bedreigd), zanddoortje (kwetsbaar), snortikker

“Schavertje is zo bijzonder dat de soort ook opgevolgd wordt. De populatie is klein, maar blijkbaar stabiel.”

(kwetsbaar) en veldkrekkel (zeldzaam). Schavertje is de topsoort van het gebied. De Schobbejakshoogte is één van de twee gebieden in West-Vlaanderen waar de soort wordt aangetroffen. De andere vindplaats is Cabour, een 5000 jaar oud, ontkalkt duingebied op de Belgisch-Franse grens. Schavertje is zo bijzonder dat de soort ook opgevolgd wordt. De populatie is klein, maar blijkbaar stabiel en zeer honkvast op een zeer beperkte oppervlakte. Opvallend is dat de dieren snel migreren van de korte heischrale vegetatie tijdens zonnig weer, naar de hogere heidevegetatie bij bewolkt weer. De oudste waarneming dateert van 1984.

De eerste echte telling leverde enkele tientallen exemplaren op. In 2017 doet de populatie het uitstekend. Er werden begin augustus 2017 nog meer dan 100 exemplaren geteld. Ook snortikker is een niet alledaagse soort, maar deze wordt wat minder intensief opgevolgd. Hetzelfde geldt voor zanddoortje, dat lastig van zijn twee nauwst verwante soorten te onderscheiden is. Veldkrekkel tenslotte geniet de eer al bekend te zijn in het gebied sedert het begin van de 20ste eeuw. Oude Sijssenaars wisten ons te vertellen dat ze de krekels met 'pupestiers' (pijpenstrootje) uit hun holletje lokten. De soort stierf uit in de jaren '50 of '60 door zandwinning en het uittesten van de tanks van de Brugeoise & Nivelles op het gebied, waardoor de krekholletjes stelselmatig vernietigd werden. In 2016 werden, volkomen onverwacht, weer een zestal dieren gehoord. Voor een soort die dermate slecht vliegt, is een spontane kolonisatie eerder onwaarschijnlijk. Men vermoedt dat de dieren door een onbekende uitgezet werden. Hoe dan ook houden ze klaarblijkelijk goed stand. In 2017 werden ze volop gehoord en ook gezien. Verder komen in de Schobbejakshoogte nog een reeks minder zeldzame soorten voor, namelijk boomsprinkhaan, bruine sprinkhaan, gewoon doortje, gewoon spitskopje, grote groene sabelsprinkhaan, knopsprietje, krasser, ratelaar, struiksprinkhaan, zuidelijk spitskopje en zeggendoortje.

Libellen

De Schobbejakshoogte was nooit erg rijk aan water en dus ook niet aan libellen. De grootste waterplas, vermoedelijk een voormalige bomput uit WOII, werd in 1968 als stort gebruikt en enkele jaren later voor drie kwart afgedekt. Wat resteert is een klein venachtig plasje in het meest westelijke gedeelte van het gebied. Libellenwaarnemingen uit die tijd zijn er niet. De eerste waarnemingen dateren pas van de jaren '70 en '80. Toen werden vooral bloedrode, bruinrode en steenrode heidelibel waargenomen, evenals houtpantserjuffer, lantaarntje, grote keizerlibel en paardenbijter. Begin de jaren '90 werd een poging ondernomen om een relictpopulatie veldrus wat meer overlevingskansen te bieden door manueel een kleine depressie uit te graven (in de buurt van het schapenstalletje). Het gevolg was een niet permanent nat putje, waarin toch korte tijd nadien de eerste voortplantende zwervende pantser-

juffers werden vastgesteld. In die tijd was dat spectaculair, want de soort was toen in Vlaanderen net aan een opmars begonnen; inmiddels is dit een algemene soort.

In 2010 werd een extra venachtige plas gegraven in het pas in beheer gekregen oostelijke deel van het gebied. Sinds dat moment is het aantal libellenwaarnemingen flink gestegen. Inmiddels komen er al 16 soorten voor en bijna jaarlijks is er een nieuwe soort te melden. Grote zeldzaamheden of Rode Lijst-soorten komen er (nog) niet voor, gaffelwaterjuffer was de meest bijzondere soort tot nog toe. Blauwe glazenmaker is de meest recente aan het lijstje toegevoegde soort; die werd pas in 2017 voor het eerst waargenomen. Verder komen in de Schobbejakshoogte inmiddels ook nog azuurwaterjuffer, gewone oeverlibel, kleine roodoogjuffer, platbuik, viervlek, vuurjuffer en watersnuffel voor.

Vliegen en muggen

Vliegen en muggen zijn in de Schobbejakshoogte nog niet systematisch bemonsterd. Toch werden er al zo'n 43 soorten waargenomen, waaronder minstens twee bijzondere soorten. De duinvilla is een zeldzame wolzwever die het meeste wordt aangetroffen in de duinen, maar die dus blijkbaar ook in het binnenland voorkomt. De gewone wolzwever kan veel gemakkelijker gezien worden in het gebied. *Tipula truncorum* is een zeldzame langpootmug, waarvan de verspreiding in Vlaanderen nog slecht bekend is. De overige soorten zijn hoofdzakelijk algemene soorten. Daar zijn 18 zweefvliegen bij, meteen de belangrijkste gedetermineerde vliegenfamilie. Verder zijn er opvallend veel roofvliegen, die gemakkelijk kunnen waargenomen worden wanneer je de schapenpaadjes door het gebied volgt. Vooral de roodbaardroofvlieg is een veel voorkomende en opvallende verschijning. Verder zijn er ook nog wat galmuggen. De lijst is ongetwijfeld voor aanvulling vatbaar. Je kunt de volledige soortenlijst vliegen en muggen online raadplegen.



Blauwe glazenmaker is de meest recente aan het lijstje toegevoegde libel. De soort werd in 2017 voor het eerst waargenomen.



Zwervende pantserjuffer plantte zich voor het eerst voort in de Schobbejakshoogte begin de jaren '90.



Een gewone wolzwever, bezig met eitjes werpen in het nestholletje van een zandbij in de Schobbejakshoogte.



Ringpootroofvlieg, één van de talrijke roofvliegen in de Schobbejakshoogte, die vooral op de schapenpaadjes en het stuifduin kunnen waargenomen worden.



Glimmende bladjager, bezig met het verorberen van zijn prooi.



Citroenpendelvlief op zachte berk in de Schobbejakshoogte.



De bloedcicade is de meest opvallende landwants in de Schobbejakshoogte. - Jacky Launoy.



De gewone sigaar, een frequente waterwants van de vennetjes in de Schobbejakshoogte.



Het gewoon bootsmannetje komt algemeen in beide vennetjes voor.



Boven: De tijgerspin is een relatieve nieuwkomer in de Schobbejakshoogte. De laatste jaren is die echter algemeen geworden.



De schietsmot *Glyphotaelius pellucidus* komt voor bij de beide vennetjes in het reservaat.



Rechts: De groene zandloopkever komt al sinds jaar en dag voor in de Schobbejakshoogte. De populatie is echter sterk uitgebreid na de herinrichting van het meest oostelijke deel van het reservaat vanaf 2010.

Wantsen

Ook wantsen werden nog niet systematisch bemonsterd. Er zijn tot nog toe zo'n 26 soorten geïnventariseerd, waarvan 6 waterwantsen en 20 landwantsen of -cicaden. De waterbewonende dieren komen voor bij de twee permanente plasjes: het gaat om de gewone duikerwants, gewoon bootsmannetje, gevlekt bootsmannetje, richelsigaar, gewone sigaar en schaatsenrijder. Van deze laatste komen waarschijnlijk meerdere soorten voor, maar die zijn vrij moeilijk te determineren. Bij de landdieren verwijzen een aantal naar brem, niet onlogisch in dit biotoop: bruinscheenbrenblindwants en bremschildwants. Andere hebben intrigerende namen, zoals de miersikkelwants. Het meest opvallende dier is de bloedcicade. De volledige soortlijst is opnieuw online te raadplegen.

Spinnen

Jean-Pierre Maelfait voerde in 1993 een bodemvalonderzoek uit om spinnen te bemonsteren. Daarbij werden verschillende biotopen bemonsterd: droge heide, stuifduin, een weijtje, bos en een venoever. Er werden 89 soorten spinnen gedetermineerd. Eén soort, de gewone mijnspeen (*Atypus affinis*) is een beschermde soort in Vlaanderen. Deze soort werd aangetroffen in de droge heide. Tien

soorten staan als 'zeldzaam' te boek op de Rode Lijst. Opvallend: 7 van die 10 werden in de droge heide aangetroffen, eveneens 7 van de 10 waren op het stuifduin aanwezig, de wei telde slechts 1 zeldzame soort, evenals de venoever. In het bos werden geen zeldzame soorten aangetroffen. De droge heide- en duinsoorten zijn stekelrugje (*Cercidia prominens*), *Cnephalocotes obscurus* (die nog geen Nederlandse naam gekregen heeft), gevlekt raspennetje (*Crustulina guttata*), gewone muisspin (*Drassodes cupreus*), heidemuisspin (*Haplodrassus signifer*), stekelkaakkampoot (*Trachyzelotes pedestris*), duinvoorkopje (*Walckenaeria antica*), kustwolfspin (*Xerolycosa miniata*), duinkampoot (*Zelotes electus*) en Latreilles kampoot (*Zelotes latreillei*). De gewone muisspin werd ook in het weijtje aangetroffen, het duinvoorkopje ook op de venoever. Merk op dat er opnieuw een groot aantal soorten zijn die naar de kust verwijzen. Dit is bij de meeste ongewervelden-groepen een constante. De laatste jaren is ook de tijgerspin algemeen geworden in de pitrus- en pijpenstro-ruigten van het gebied. Vanaf april 2017 wordt er opnieuw onderzoek uitgevoerd naar de spinnen in de Schobbejakshoogte, zodat we binnenkort opnieuw een vergelijking kunnen maken. De stalen moeten echter nog gedetermineerd worden.

“Veel tientallen van deze planten en dieren zijn bovendien Rode Lijst-soorten, wat extra het belang van het gebied onderstreept, ook al gaat het over een klein heiderelict van amper 9 ha groot.”



De gewone tweevleugel is een algemene haftsoort in de Schobbejakshoogte, die niet zelden verdronken wordt aangetroffen in het drinkwater van de schapen.

Overige ongewervelden

De overige waarnemingen van ongewervelden betreffen zeer kleine soortgroepen of groepen die niet echt goed gedijen in een heide- en stuifzandgebied. Een voorbeeld van die laatste zijn de slakken. Bij gebrek aan kalk in de zure zandgrond zijn hier slechts 8 slakkensoorten waargenomen, waarvan de zwarte kielnaaktslak de bijzonderste is. Verder komen hier ook boerenknoopje, gewoon muizenootje, gewone tuinslak, ammonshorentje, rode wegslak, oranjebruine wegslak en bosaardslak voor.

Verder zijn de eendagsvlieg of haft gewone tweevleugel, de schietmotten *Mystacides longicornis*, *Oecetis ochracea* en *Glyptaetelius pellucidus*, de gewone oorworm, de gewone oprolpissebed, de gewone en

de Duitse schorpioenvlieg nog enkele vertegenwoordigers van kleinere diergroepen met vertegenwoordigers in het gebied.

Hendrik Seegers determineerde in 1994 nog wat dierlijk plankton in het plasje in het westelijke deel van het natuurgebied. Daarbij werden het raderdiertje *Keratella volga*, de watervlo *Daphnia pulex*, en de eenoogkreeftjes *Cyclops strenuus* en *Diacyclops bissetosus* op naam gebracht.

Besluit

In deze overzichtsreeks van vier artikelen is gepoogd een overzicht te geven van het belang van het natuurgebied de Schobbejakshoogte in Sint-Kruis (Brugge). Ongetwijfeld zijn de abiotische omstandigheden de eerste voorwaarde voor de bijzondere

kenmerken van het gebied, maar verder is het toch vooral de menselijke tussenkomst of net de geringe menselijke tussenkomst, in de vorm van een bedachtzaam natuurbeheer, die verantwoordelijk is voor de grote biodiversiteit. In het natuurgebied werden de voorbije 25 jaar niet minder dan 1168 soorten planten, paddenstoelen en dieren waargenomen en dat is ongetwijfeld nog een ruime onderschatting van het werkelijke aantal. Vele tientallen van deze planten en dieren zijn bovendien Rode Lijst-soorten, wat extra het belang van het gebied onderstreept, ook al gaat het over een klein heiderelict van amper 9 ha groot.

Tekst en foto's (tenzij anders vermeld):
Arnout Zwaenepoel

Literatuur

Decler, K., Devriese, H., Hofmans, K., Lock, K., Barenburg, B. & Maes, D. (2000). Voorlopige atlas en "rode lijst" van de sprinkhanen en krekels van België (Insecta, Orthoptera), Rapport Instituut voor Natuurbehoud. SALTABEL i.s.m. IN en KBIN, Brussel.

De Knijf, G. (2006). De Rode Lijst van de libellen in Vlaanderen. In: De Knijf G., Anselin A., Goffart P. & Tailly M. (eds.) De libellen (Odonata) van België: verspreiding - evolutie - habitats. Libellenwerkgroep Gomphus ism Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. pp. 241-257.

COOP
STROOM CVBA 9

100 % hernieuwbare energie
Lokaal geproduceerd
U bent klant én mede-eigenaar van de coöperatie
U steunt sociale en ecologische projecten
Interesse? www.coopstroom.be